

УДК

А.С. Зілінська, В. І. Мельник

alina_0707@ukr.net, melnik511@ukr.net

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків

ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Першочерговим кроком на шляху реформи місцевого самоврядування стало завдання щодо фінансової децентралізації, зокрема передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації; стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом з відповідним ресурсним забезпеченням на рівні міст обласного значення тощо.

Основним завданням, яке має вирішити бюджетна децентралізація – це пошук достатніх обсягів фінансових ресурсів, які б в повній мірі забезпечили фінансову незалежність місцевих бюджетів бюджетної системи України. Фінансова база місцевих бюджетів повинна задовольняти виконання повноважень органів місцевої влади щодо виконання ними всіх завдань і програм розвитку громади, району, регіону.

Проведення реформи бюджетної децентралізації має здійснюватися поетапно, цілеспрямовано, супроводжуватися моніторингом результатів і пошуком шляхів виправлення помилок, тому ці питання залишаються відкритими та дискусійними, що потребують подальших досліджень.

Процес децентралізації розширює можливості розвитку об'єднаних територіальних громад та їх економічну самостійність.

Проблемам розвитку фінансової спроможності територіальних громад присвячені праці вітчизняних науковців: І. М. Ваховича [1], А. О. Пелехатія [2], І. З. Сторонянської [4], О. В. Батанова [5], Л. В. Беззубко [6], Б. А. Карпінського [7] та ін. Проте, подальших досліджень вимагає комплекс питань, основними із яких є визначення саме посилення фінансової спроможності територіальних громад.

На сьогодні постійне прагнення до самостійності місцевих бюджетів, до подальшого розвитку та зміцнення місцевого самоврядування вимагає більшої фінансової незалежності та життєздатності органів місцевої влади. Рівень розвитку країни та зростання добробуту населення безпосередньо залежать від зростання сильної місцевої влади, яка здатна забезпечувати належне фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я, вирішувати проблеми та відстоювати інтереси населення, тощо. Все це є фундаментальною умовою для децентралізації

бюджетних коштів як однієї з моделей функціонування міжбюджетних відносин.

Метою дослідження є визначення перспективних напрямів підвищення фінансової спроможності територіальних громад.

Впровадження в повному обсязі бюджетної реформи у напрямі фіскальної децентралізації неможливе без змін в адміністративно-територіальному устрої. Процес фінансового вирівнювання ефективний за умови глобальних змін адміністративно-територіального устрою, тому укрупнення адміністративно-територіальних одиниць – це необхідність сьогодення, що має відбуватися з урахуванням низки чинників, одним з яких є фінансово-податковий [3].

Окрім цього, слід зазначити, що важливою умовою вирішення проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів є розширення прав органів місцевого самоврядування у сфері встановлення податків і зборів, а також створення багатоканальної системи формування бюджету, на основі якої кожен рівень бюджетної системи повинен мати власні закріплені доходи. Обсяг цих доходів має бути достатнім для забезпечення функцій і обов'язків, які покладаються на той чи інший рівень влади.

Фіскальна децентралізація включає політичний, економічний та інституціональний аспекти організації міжбюджетних відносин. Завдяки фіскальній децентралізації місцеві органи влади отримають фінансову незалежність і самостійність та мають взаємозв'язок між системою управління і населенням, відбувається процес публічного управління [4]. Фіскальна децентралізація дає змогу перерозподілити фінансові ресурси між бюджетами, сприяти вирівнюванню фінансових можливостей адміністративно-територіальних одиниць.

Формування спроможних територіальних громад в Україні здійснюється сьогодні з урахуванням децентралізації, що проводиться урядом. Серед питань децентралізації є вирішення фінансових питань функціонування тепер уже з урахуванням децентралізації об'єднаних територіальних громад. Щодо забезпечення спроможності територіальної громади на загальнодержавному рівні вже забезпечено низку змін

Успішна реалізація бюджетної децентралізації полягає в тому, що:

в основі політичних рішень мають бути економічні критерії, для чого необхідно провести функціональний розподіл повноважень органів

виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

необхідно впорядкувати комунальну власність, чітко визначати об'єкти, систему управління та перерозподіл функцій і повноважень між органами влади щодо надання суспільних благ і публічних послуг;

необхідно закінчити передачу соціальної сфери та підприємств місцевим органам влади разом із джерелами та обсягами фінансування;

у дохідній частині місцевих бюджетів необхідно зменшити частку трансфертних (реверсних) платежів – внести зміни у Податковий кодекс, що передбачали би встановлення справедливих норм їх розподілу [5].

Наявна система міжбюджетних відносин не відповідає сучасним вимогам, тому вона потребує подальшого реформування.

Отже, для того, щоб місцеві бюджети насправді стали основою фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, потрібно здійснити комплекс взаємопов'язаних заходів.

По-перше, необхідно поступово переходити до децентралізації державних фінансів. Головною умовою такої децентралізації є чіткий розподіл компетенції між органами влади центрального рівня та органами місцевого самоврядування регіонального і місцевого рівнів.

По-друге, потрібно надати органам місцевого самоврядування можливість самостійно встановлювати перелік місцевих податків і зборів та їх ставки в мірі та адекватності виконуваних ними функцій.

Подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності механізму бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку потребує розширення прав місцевих органів влади, зміцнення їх бюджетної самостійності та визначення відповідальності.

Формування ефективної бюджетної політики та дієвої моделі бюджетної децентралізації є запорукою стабілізації динаміки соціально-економічного розвитку та забезпечення реалізації державних функцій [5-7]. Фінансовий ресурс територіальної громади створюється за рахунок джерел, що його наповнюють. Однак для визначення фінансових можливостей територіальної громади в забезпеченні її соціально-економічного розвитку цього недостатньо. Важливо визначити її реальні і потенційні фінансові можливості.

Перспективними напрямками підвищення фінансової спроможності громад можуть стати такі:

збільшення обсягу субвенції на розвиток інфраструктури об'єднаних громад;

регулювання питання джерел компенсації місцевим бюджетам втрат по пільгах за земельні ділянки, надані для Укрзалізниці;

збільшення стабілізаційної дотації;

уточнення обсягів міжбюджетних трансфертів для місцевих бюджетів за наслідками приєднання громад у 2020 році;

активно використовувати гранти закордонних

донорів, міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування, інструменти державноприватного партнерства та місцеві позики;

врахування кількості внутрішньо переміщених осіб при розподілі обсягу медичної субвенції;

розгляд можливості врегулювання питання погашення різниці в тарифах;

збільшення обсягів освітньої та медичної субвенції;

закріплення нової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування заходів з лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет та на хронічну ниркову недостатність методом гемодіалізу;

розподіл додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я між всіма місцевими бюджетами, що мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом;

удосконалення порядку розподілу коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг в частині спрямування коштів безпосередньо на бюджети міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад відповідно до протяжності вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах;

забезпечення повного фінансування видатків на заходи соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження;

збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів по містах обласного значення - об'єднаним територіальним громадам, врахувавши чисельність сільського населення.

Список літератури

1. І. М. Вахович, та І. М. Камінська, *Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення*. Луцьк, Україна: Луцький національний технічний університет, 2008.

2. А. О. Пелехатий, «Фінансова незалежність бюджетів об'єднаних територіальних громад: основні проблеми та шляхи їх подолання», *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАНУ». Вип. 4 (120), с. 126–130, 2018.

3. А. О. Пелехатий, «Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та шляхи їх вирішення», *Ефективна економіка*, № 11, 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5260>.

Дата звернення: Квіт. 20,2020

4. І. З. Сторонянська, «Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно територіальної реформи», *Регіональна економіка*. №3, с. 228-238, 2019.

5. О. В. Батанов, *Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні: [монографія]*. Київ, Україна: Концерн «Видавничий дім «ІнЮре», 2016.

6. Л. В. Беззубко, «Про деякі механізми взаємодії членів громади з органами місцевого

самоврядування», *Менеджер*. №1(39), с. 76-81, 2017.

7. Б. А. Карпінський, «Збалансованість фінансової системи території як один з чинників сталого розвитку», *Фінанси України*. № 2(3), с. 80-88, 2019.